

**“Statistika xəbərləri” elmi-praktik
jurnalının redaksiya heyəti**

Baş redaktor

Sakit YAQUBOV *iqtisad elmləri doktoru, professor*

Redaksiya heyəti:

Ziyad SƏMƏDZADƏ *iqtisad elmləri doktoru,
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü*

Şahin SADIQOV *iqtisad elmləri doktoru, professor*

Ədalət MURADOV *iqtisad elmləri doktoru, professor*

Vahid NOVRUZOV *iqtisad elmləri doktoru, professor*

Nazim İMANOV *iqtisad elmləri doktoru, professor*

Süleyman QASIMOV *iqtisad elmləri doktoru, professor*

Səlim MÜSLÜMOV *iqtisad elmləri doktoru, professor*

Tahir BUDAQOV *tibb üzrə fəlsəfə doktoru*

Azər ƏMİRASLANOV *iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru*

Mehman TAĞIYEV *iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru*

Saleh MÖVLAMOV *iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru*

Alxan MANSUROV *məsul katib*

**“Statistika xəbərləri” elmi-praktik jurnalının
rubrikaları**

Statistikanın inkişaf
strategiyası
və taktikası

Statistik təsnifatlar,
standartlar və
registrlər

Statistik müşahidə
metodları

Statistik məlumatların
toplanması, işlənməsi,
saxlanması və yayıl-
ması texnologiyası

İnformasiya şəbəkəsi,
məlumat bazası,
məlumat bankları

Statistik informasiya
sisteminin
təkmilləşdirilməsi

Milli Hesablar
Sistemi

Statistik tədqiqatlar

Statistika sahəsində
beynəlxalq əməkdaşlıq

Statistika:
xronika, informasiya

Bibliografiya:
yeni nəşrlər

Oxucuların rəy
və təklifləri

Statistika:
rəsmi sənədlər

Statistika:
metodoloji təminat
(metodoloji əlavələr)

Statistika:
faktlar və proqnozlar
(statistik əlavələr)

Оглавление

сәһ.

ЭКОНОМИКО-СТАТИСТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ

Аваз Алекперов, Орхан Багиров, Эльнара Ахмедова

Взгляд на реформы, осуществленные в направлении диверсификации экономики..... 4

Зарифа Гусейнова

Национальная модель Устойчивого Экономического Развития как логический результат экономической стратегии Гейдара Алиева..... 9

Расим Сафаров, Арзу Тагиева

Оценка влияния существующих в Азербайджане тенденций экономического и социального развития на окружающую среду с точки зрения устойчивого развития..... 16

Эльман Гасымзаде, Нигар Гусейнли

Уровень и динамика цен на фоне развития экономики Азербайджана..... 28

Салех Мовламов, Назиля Агаева

Вопросы организации статистического исследования производства молока..... 35

Назакят Мамедова

Статистические аспекты международного въездного туризма в Азербайджане..... 46

Хагани Меджидов

Цепь национальной безопасности, экономической безопасности и пищевой безопасности..... 57

МЕТОДОЛОГИЯ

Ядулла Гасанли, Гюнай Рагимли

Создание и применение Матриц Социальных Счетов..... 66

Зарифа Нагиева, Физули Салех оглу

Статистическое моделирование импорта и экспорта..... 76

Самир Агаев

Альтернативный подход к понятию денег и капитала: потенциальный капитальный подход к деньгам и справедливое распределение финансовых ресурсов..... 84

ПОКАЗАТЕЛИ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ СТРАНЫ ПО ИТОГАМ ЗА ЯНВАРЬ-СЕНТЯБРЬ 2018-го ГОДА

Макроэкономические показатели..... 91

Производство Валового Внутреннего Продукта..... 93

Средства , направленные на основной капитал по финансовым источникам..... 93

Средства, направленные на основной капитал по отраслям экономики..... 94

Сбор сельскохозяйственных культур во всех категориях..... 95

Структура продуктов оборота розничной торговли..... 95

Кредитные вложения в экономику..... 96

Доходы государственного бюджета..... 96

Расходы государственного бюджета..... 97

Грузооборот в транспортном секторе, млн. тон-км..... 97

Грузооборот в транспортном секторе, млн. пассажиро-км..... 98

Показатели внешней торговли Азербайджана со странами-партнерами..... 98

Экспорт важных видов продукции..... 99

Импорт важных видов продукции..... 100

ИЗ СТРАНИЦ ИСТОРИИ СТАТИСТИКИ АЗЕРБАЙДЖАНА

Сулейманов Самад Салман оглы (к 110-летию со дня рождения)..... 101

Список статей в алфавитном порядке, опубликованных в журнале «Вестник статистики» в 2018-ом году..... 104

**İQTİSADİYYATIN DİVERSİFİKASIYASI İSTİQAMƏTİNDƏ HƏYATA KEÇİRİLMİŞ
İSLAHATLARA BAXIŞ**

Əvəz Ələkbərov

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti
“Maliyyə və maliyyə institutları” kafedrasının müdiri, i.e.d., professor
AZ 1001, Bakı şəhəri, İstiqlaliyyət küçəsi 6
e-poçt: aaalekperov@icloud.com

Orxan Bağırov

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti
“Maliyyə və maliyyə institutları” kafedrasının dissertantı
AZ 1001, Bakı şəhəri, İstiqlaliyyət küçəsi 6
e-poçt: b.orxan07@gmail.com

Elnarə Əhmədova

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti
“Maliyyə və maliyyə institutları” kafedrasının dissertantı
AZ 1001, Bakı şəhəri, İstiqlaliyyət küçəsi 6
e-poçt: elnare17@rambler.ru

Açar sözlər: “Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış” İnkişaf Konsepsiyası, “Strateji Yol Xəritələri”, “İqtisadi İslahatların Təhlili və Kommunikasiya Mərkəzi”, “Azərbaycanda İxracın və İnvestisiyaların Təşviqi Fondu”, diversifikasiya, milli iqtisadiyyat.

Ключевые слова: Концепция Развития «Азербайджан 2020: взгляд в будущее», «Стратегические Дорожные Карты», «Центр анализа экономических реформ и коммуникаций», «Фонд поощрения экспорта и инвестиций в Азербайджане», диверсификация, национальная экономика.

Keywords: Development Concept “Azerbaijan 2020: Look into the Future”, “Strategic Road Maps”, “Center for Analysis of Economic Reforms and Communication”, “Export and Investment Promotion Fund in Azerbaijan”, diversification, national economy.

Аваз Алекперов, Орхан Багиров, Эльнара Ахмедова

**Взгляд на реформы, осуществленные в направлении диверсификации
экономики**

Резюме

В статье рассматриваются меры, принятые для диверсификации экономики в Азербайджане. Во-первых, была рассмотрена Концепция Развития «Азербайджан 2020: взгляд в будущее» и было определено значение направлений, определенных в этой концепции с точки зрения диверсификации экономики. Затем были проанализированы «Стратегические дорожные карты» и потенциал для диверсификации целевых показателей и приоритетов, определенных картами. В итоге было подчеркнуто значение государственных организаций, созданных в рамках новой экономической политики в последние годы.

Ədəbiyyat

1. M.Hvidt. Economic diversification in GCC countries: past record and future trends. London School of Economics and Political Science. London. UK, 2013.

2. “Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış” İnkişaf Konsepsiyası haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı. 2012-ci il 29 dekabr.
3. “Azərbaycan Respublikasının milli iqtisadiyyat perspektivi üzrə Strateji Yol Xəritəsi” haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı. 2016-cı il 6 dekabr.
4. İqtisadi İslahatların Təhlili və Kommunikasiya Mərkəzi. <http://iqtisadiislahat.org/pages/profil-1>. 02.10.2018.
5. Azərbaycan İxracın və İnvestisiyaların Təşviqi Fondu. <http://azpromo.az/about-us/azpromo>. 02.10.2018.

MİLLİ DAYANIQLI İQTİSADI İNKİŞAF MODELİ HEYDƏR ƏLİYEVİN İQTİSADI STRATEGİYASININ MƏNTİQİ NƏTİCƏSİDİR

Zərifə Hüseynova

Azərbaycan Dillər Universiteti

Fəlsəfə və ictimai elmlər kafedrasının dosenti, i.ü.f.d.

AZ 1014, Bakı şəhəri, Rəşid Behbudov küçəsi 134

e-poçt: zarifa37@mail.ru

Açar sözlər: dayanıqlı inkişaf, iqtisadi strategiya, minilliyin inkişaf məqsədləri, dayanıqlı inkişaf məqsədləri, layiqli əmək.

Ключевые слова: устойчивое развитие, экономическая стратегия, цели развития тысячелетия, цели устойчивого развития, достойный труд.

Keywords: sustainable development, economic strategy, millennium development goals, sustainable development goals, decent work.

Зарифа Гусейнова

Национальная модель Устойчивого Экономического Развития как логический результат экономической стратегии Гейдара Алиева

Резюме

В статье рассматривается важность «Контракта века», подписанного на основе стратегии экономического развития, принятого закона и государственных программ, достигнутых всеми возможными, знаниями и волей общенационального лидера Гейдара Алиева. В результате их реализации были проанализированы вопросы определения приоритетных направлений для обеспечения макроэкономической стабильности страны, связи индекса человеческого развития с либеральной экономикой, основанного на эффективном использовании человеческого потенциала и создания модели устойчивого развития и динамики национальной экономики. Наряду с этим, были показаны достижения страны в результате реализации стратегии Гейдара Алиева.

Было отмечено, что Азербайджан, который присоединился целям устойчивого развития ООН, является одной из стран, согласовавших национальные проблемы с целями устойчивого развития, обеспечивающих успешной реализацией этих целей и активно внедряющих политику.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycanın sosial dövlət modeli. www.sia.az
2. Səfərov Səttar. Müstəqillik və iqtisadiyyat. Bakı-2001.
3. Azərbaycan Respublikasında İnsan İnkişafı haqqında hesabat-2003. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnkişaf Proqramının Azərbaycandakı Nümayəndəliyi. 2004.
4. Yoxsulluğun azaldılması və iqtisadi inkişaf üzrə Dövlət Proqramı. Bakı-2005.
5. Müstəqillik əbədidir, dönməzdir və sarsılmazdır. www.sia.az/17.10.2003.
6. İlham Əliyev. Dövlət quruculuğunun əsas istiqamətləri. www.azleadersays.az/az
7. BMT-nin 2030 Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri. www.ubpo.az/print.php?lang=1&content=1687
8. Əsas Makroiqtisadi göstəricilər. Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı. www.cbar.az/assets/3566/1.1.pdf.
9. İlham Əliyev. Bu gün Azərbaycan dünya xəritəsində bir uğur nümunəsidir. <http://xalqqazeti.com/az/news/3912>
10. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin saytı: www.stat.gov.az

AZƏRBAYCANDA MÖVCUD İQTİSADI VƏ SOSIAL İNKİŞAF MEYİLLƏRİNİN ƏTRAF MÜHİTƏ TƏSİRLƏRİNİN DAYANIQLI İNKİŞAF BAXIMINDAN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

Rasim Safarov

*Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi
Dayanıqlı inkişaf statistikasına şöbəsinin müdiri
AZ 1136, Bakı şəhəri, İnşaatçılar prospekti 81
e-poçt: rsafarov@azstat.org*

Arzu Tağıyeva

*Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi
Dayanıqlı inkişaf statistikasına şöbəsinin aparıcı məsləhətçisi
AZ 1136, Bakı şəhəri, İnşaatçılar prospekti 81
e-poçt: arzut@azstat.org*

Açar sözlər: dayanıqlı inkişaf, Kuznets əyrisi, adambaşına düşən ÜDM, əhali, çirkləndirici maddələr, STIRPAT, ekonometrik model, elastiklik əmsali, proqnoz.

Ключевые слова: устойчивое развитие, кривая Кузнецца, ВВП на душу населения, население, загрязнители, STIRPAT, эконометрическая модель, коэффициент эластичности, прогноз.

Keywords: sustainable development, Kuznets curve, GDP per capita, population, pollutants, STIRPAT, econometric model, elasticity coefficient, forecast.

Расим Сафаров, Арзу Тагиева

Оценка влияния существующих в Азербайджане тенденций экономического и социального развития на окружающую среду с точки зрения устойчивого развития Резюме

В статье были проанализированы экологические последствия тенденций экономического и социального развития в нашей стране с точки зрения устойчивого развития, с тем чтобы обеспечить адекватный ответ на экологические проблемы в национальном контексте.

С этой целью, на основании информации 2008-2017 годов посредством пакета прикладной программы SPSS, используя модель STIRPAT разработана модель, отражающая зависимость количества выбрасываемых в атмосферу автомобильным транспортом загрязняющих веществ от численности населения и ВВП на душу населения, а также сделан прогноз количества выбрасываемых в атмосферу автомобильным транспортом загрязняющих веществ на следующие два года.

Ədəbiyyat

1. <http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.pdf>.
2. <https://undocs.org/ru/A/RES/70/1>
3. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnkişaf Proqramı. İnsan inkişafı tədris vəsaiti. Bakı-2014.
4. Q.Ş.Məmmədov, M.Y.Xəlilov. "Ekologiya və ətraf mühitin mühafizəsi". "Elm" nəşriyyatı. Bakı-2005.
5. The Sustainable Development Goals Report. 2017 United Nations New York.
6. P.E.Waggoner, J.H.Ausubel. A framework for sustainability science: a renovated IPAT identity, Proceedings of the National Academy of Sciences 99 (12), 7860-7865, 2002.
7. Grossman, Gene and Alan Krueger. Economic Growth and the Environment, Quarterly Journal of Economics 110:353-77, 1995.
8. Jeffrey M.Wooldridge. Introductory Econometrics: A Modern Approach, 2e. USA-2003.
9. Azərbaycan Respublikasında ekoloji cəhətdən dayanıqlı sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Proqram. <http://www.e-qanun.az/framework/1975>

10. Richard York, Eugene A. Rosa, Thomas Dietz. Methods STIRPAT, IPAT and ImPACT: analytic tools for unpacking the driving forces of environmental impacts. *Ecological Economics* 46 (2003) 351_/365
11. Kuznets S. Economic growth and income inequality. *Am Econ Rev* 1955;45:1-28
12. “Atmosfer havasının mühafizəsinə dair” 2-TG (hava) №-li rəsmi statistika hesabatı forması və onun doldurulmasına dair göstəriş. Dövlət Statistika Komitəsi. 13 may 2013-cü il.
13. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin saytı: www.stat.gov.az.

AZƏRBAYCAN İQTİSADİYYATININ İNKİŞAFI FONUNDA QİYMƏTLƏRİN SƏVİYYƏSİ VƏ DİNAMİKASI

Elman Qasımzadə

*Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi
Qiymət statistikasına şöbəsinin müdiri
AZ 1136, Bakı şəhəri, İnşaatçılar prospekti 81
e-poçt: elmang@azstat.org*

Nigar Hüseynli

*Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi
Qiymət statistikasına şöbəsinin aparıcı məsləhətçisi
AZ 1136, Bakı şəhəri, İnşaatçılar prospekti 81
e-poçt: nigarh@azstat.org*

Açar sözlər: iqtisadi artım, ÜDM, inflyasiya, deflyasiya, istehlak qiymətləri indeksi, devalvasiya, tələb, təklif, işsizlik, məhsuldar məşğulluq, pul emissiyası, dövlət büdcəsinin gəlirləri, dövlət büdcəsinin xərcləri.

Ключевые слова: экономический рост, ВВП, инфляция, дефляция, индекс потребительских цен, девальвация, спрос, предложение, безработица, производственная занятость, денежная эмиссия, доходы государственного бюджета, расходы государственного бюджета.

Keywords: economic growth, GDP, inflation, deflation, consumer price index, devaluation, demand, supply, unemployment, productive employment, money emission, state budget revenues, state budget expenditures.

Эльман Гасымзаде, Нигар Гусейнли

Уровень и динамика цен на фоне развития экономики Азербайджана

Резюме

В статье проанализированы причины роста инфляции и изменения общего уровня цен на фоне развития экономики Азербайджана. Изучено влияние повышения цен на экономику и уровень жизни населения. Было показано, что правильная денежно-кредитная политика и небольшая инфляция необходимы для устойчивого экономического развития. Применение финансового мониторинга, охватывающего контроль за кредитами и процентными ставками, а также поддержка национальных банков способствовали укреплению финансовой дисциплины.

Ədəbiyyat

1. “Azərbaycanda qiymətlər” statistik məcmuə. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi. Bakı-2018.
2. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin saytı: www.stat.gov.az
3. T.S.Vəliyev. İqtisadi nəzəriyyə. Bakı-1999.
4. Qriqori Menkyu. Ekonomiksin əsasları. 2007.
5. Elçin Süleymanov, Ayaz Zeynalov. “Qlobal maliyyə böhranının Azərbaycan iqtisadiyyatına təsiri”. (SSRN Electronic Journal), 2009.
6. “Azərbaycan Respublikasının milli iqtisadiyyat perspektivi üzrə Strateji Yol Xəritəsi” haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı. 2016-cı il 6 dekabr.
7. https://az.wikipedia.org/wiki/%C4%B0qtisadi_art%C4%B1m

SÜD İSTEHSALININ STATİSTİK TƏDQIQATININ TƏŞKİLİ MƏSƏLƏLƏRİ

Saleh Mövlamov

*Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi
Elmi-Tədqiqat və Statistik İnnovasiyalar Mərkəzinin
Elmi araşdırmalar və statistik tədqiqat şöbəsinin aparıcı iqtisadçısı, i.ü.f.d.
AZ 1136, Bakı şəhəri, İnşaatçılar prospekti 81
e-poçt: movlamov@azstat.org*

Nazilə Ağayeva

*Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi
Elmi-Tədqiqat və Statistik İnnovasiyalar Mərkəzinin
Məlumatların toplanması texnologiyaları və statistik modelləşdirmə şöbəsinin müdir müavini
AZ 1136, Bakı şəhəri, İnşaatçılar prospekti 81
e-poçt: 05nazile@mail.ru*

Açar sözlər: süd istehsalının statistikas, seçmə statistik müşahidə, seçmə əlaməti, təsviri statistika, müşahidənin keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi, seçmə xətası.

Ключевые слова: статистика производства молока, выборочное статистическое наблюдение, признак выборки, описательная статистика, оценка качества наблюдения, ошибка выборки.

Keywords: statistics of milk production, sample statistical observation, sampling characteristic, descriptive statistics, observation quality assessment, sampling error.

Салех Мовламов, Назиля Агаева

Вопросы организации статистического исследования производства молока

Резюме

В статье представлены методологические и технологические вопросы организации статистического исследования производства молока в домашних хозяйствах. Отражена группировка домашних хозяйств, имеющих местные породы коров, дан статистический анализ данных исследования и технология расчета результатов по группам с использованием данных сельскохозяйственной переписи. Для расчета погрешности полученных результатов были рассчитаны математико-статистические характеристики данных исследования с использованием программного обеспечения MS Office (Excel, Access)

Ədəbiyyat

1. 2015-ci il kənd təsərrüfatı siyahıyaalınması. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi. Bakı-2016.
2. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi. İqtisadiyyatın ayrı-ayrı bölmələrində seçmə müayinələrin aparılması və subregistrlərin yaradılmasına dair metodiki tövsiyələr (ikinci hissə). Bakı-2001.
3. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi. Seçmə müayinələrin aparılmasına dair metodiki tövsiyələr. Bakı-2000.
4. Методологические положения по статистике. Вып.3/М 54 Госкомстат России. М., 2000. стр. 294.

СТАТИСТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ МЕЖДУНАРОДНОГО ВЪЕЗДНОГО ТУРИЗМА В АЗЕРБАЙДЖАНЕ

Назакят Мамедова

*Главный экономист Отдела применения статистических инноваций Центра Научных
Исследований и Статистических Инноваций*

Государственного Комитета по Статистике Азербайджанской Республики

AZ 1136, город Баку, проспект Иншаатчылар 81

e-почта: nazaketm@azstat.org

Açar sözlər: turizm növləri, gəlmə turizm, turizm statistikası, turizm fəaliyyəti, turizm müəssisələri, turizm sənayesi, səfərin məqsədləri, nəqliyyat növləri, yerləşdirmə vasitələri.

Ключевые слова: виды туризма, въездной туризм, статистика туризма, туристская деятельность, туристские предприятия, туристская индустрия, цели поездки, виды транспорта, средства размещения.

Keywords: types of tourism, inbound tourism, tourism statistics, tourism activities, tourism enterprises, tourism industry, purposes of the trip, types of transport, means of accommodation.

Назакят Мамедова

Статистические аспекты международного въездного туризма в Азербайджане

Резюме

В статье представлена краткая информация о видах туризма, направлениях туристской деятельности, основных показателях международного туризма. Главной целью статьи является рассмотрение въездного туризма в Азербайджане, который является одним из основных видов туризма. В статье анализируются основные статистические показатели въездного туризма, такие как деятельность туристских предприятий, распределение иностранных граждан, посетивших Азербайджан, по странам мира, распределение туристов по целям поездки и видам используемого транспорта, средства размещения туристов. В статье также говорится о развитии туристического сектора, влиянии туризма на многие отрасли производства, приносящие экономическую выгоду стране, развитию местных предприятий и предпосылках устойчивого развития туризма.

Литература

1. В.С.Новиков. Организация туристской деятельности. Издательский центр «Академия». Москва-2013.
2. Г.А.Яковлев. Экономика и статистика туризма. Учебное пособие. 2-е издание. Москва-2004.
3. «Государственная программа развития туризма в Азербайджанской Республике в 2010-2014 годах» от 6 апреля 2010 года. <https://azertag.az>
4. Статистика туризма. Под редакцией доктора географических наук, кандидата экономических наук, профессора А.Ю.Александровой. Москва-2014.
5. Социальная статистика. Под редакцией члена-корреспондента Российской Академии наук И.И.Елисейевой. 3-е издание. «Финансы и статистика». Москва-2003.
6. <https://www.stat.gov.az/source/tourism>
7. <https://news.day.az/economy/966408.html>
8. <http://www.polevskoy-turcentr.ru/studentam/3/chitaem.html>

MİLLİ TƏHLÜKƏSİZLİK, İQTİSADI TƏHLÜKƏSİZLİK VƏ QIDA TƏHLÜKƏSİZLİYİ ZƏNCİRİ

Xaqani Məcidov

Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi

Sənaye və tikinti statistikasına şöbəsinin məsləhətçisi

AZ 1136, Bakı şəhəri, İnşaatçılar prospekti 81

e-poçt: xaqanim@azstat.org

Açar sözlər: təhlükəsizlik, milli təhlükəsizlik, milli maraqlar, iqtisadi təhlükəsizlik, qida təhlükəsizliyi, konsensus, QHT, KİV, Strateji Yol Xəritəsi.

Ключевые слова: безопасность, национальная безопасность, национальные интересы, экономическая безопасность, безопасность пищевых продуктов, консенсус, НПО, СМИ, Стратегическая Дорожная Карта.

Keywords: security, national security, national interests, economic security, food security, consensus, NGO, mass media, Strategic Road Map

Хагани Меджидов

Цепь национальной безопасности, экономической безопасности и пищевой безопасности

Резюме

В статье повествуется о роли пищевой безопасности в экономической безопасности, а также о ее значимости в национальной безопасности. Описывается взаимосвязь между пищевой безопасностью и составными частями национальной безопасности, отмечаются значимые меры, предпринятые в стране в последние времена в целях обеспечения пищевой безопасности. В конце статьи даны статистические таблицы, отражающие уровень обеспечения пищевой безопасности в нашей стране и отражены позитивные изменения в результате принятых мер.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin internet saytı: www.stat.gov.az.
2. Azərbaycan Respublikasının Milli Təhlükəsizlik Konsepsiyası. Bakı-2007.
3. Milli təhlükəsizlik haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı-2004.
4. Azərbaycan Respublikası Qida Təhlükəsizliyi Agentliyinin internet saytı: www.afsa.gov.az
5. Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin Respublika Gigiyena və Epidemiologiya Mərkəzi.

SOSIAL HESABLAR MATRİSİNİN QURULMASI VƏ TƏTBİQLƏRİ

Yadulla Həsənlı

*Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin nəzdində
İqtisadi Araşdırmalar Elmi-Tədqiqat İnstitutunun direktoru, i.e.d., prof.
AZ 1001, Bakı şəhəri, İstiqlaliyyət küçəsi 6
e-poçt: yadulla59@mail.ru*

Günay Rəhimli

*Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin nəzdində
İqtisadi Araşdırmalar Elmi-Tədqiqat İnstitutunun doktorantı
AZ 1001, Bakı şəhəri, İstiqlaliyyət küçəsi 6
e-poçt: g_rehimli@mail.ru*

Açar sözlər: Sosial Hesablar Matrisi, SHM-in balanslaşdırılması, ümumi tarazlıq modelləri, multiplikator modeli, dövriyyə axını modeli.

Ключевые слова: Матрица Социальных Счетов, балансировка МСС, модели общего равновесия, мультипликаторная модель, модель циркуляционного потока.

Keywords: Social Accounting Matrix, balancing of SAM, general equilibrium models, multiplier model, circulation flow model.

Ядулла Гасанли, Гюнай Рагимли

Создание и применение Матриц Социальных Счетов

Резюме

В статье рассмотрены основные свойства, методология построения и проблемы, возникающие при построении матрицы социальных счетов (МСС), которая полностью отражает все процессы, происходящие в экономике страны, и является одним из ключевых источников для равновесных моделей. С этой целью были рассмотрены общая структура и элементы, методы балансировки МСС и сделан обзор его применения, в частности модель мультипликатора МСС.

Ədəbiyyat

1. G. Pyatt, J.I. Round. Social accounting matrices: a basis for planning. The World Bank, Washington D.C , 1985, 276 p.
2. G. Pyatt . 'A SAM Approach to Modelling', Journal of Policy Modelling, 1988. 10(3): 327-352.
3. Y.H.Həsənlı. Azərbaycan iqtisadiyyatının sahələrarası əlaqələrinin modelləşdirilməsi. Bakı-2012. "Elm". səh. 205.
4. B.Gök, M.Karadağ. Türkiyə ekonomisi için 2002 yılı Sosyal Hesaplar Matrisi. Ege akademik bakış. 2013, № 3, səh. 325-335.
5. C.Breisinger, M.Thomas, J.Thurlow. Social accounting matrices and multiplier analysis. Food Security in Practice technical guide. Washington D.C. International Food Policy Research Institute. 2015.
6. Erginbay Uğurlu. Sosyal Hesaplar Matrisi üzərinə bir araşırma. MPRA Paper No. 60344, posted 7. January 2015.
7. Robinson, S., A. Cattaneo, and M. El-Said. Updating and estimating a social accounting matrix using cross entropy methods. Economic Systems Research. 2001, 13 (1): 47–64 s.
8. I.Fofana, A.Lemelin, J.Cockburn. Balancing A Social Accounting Matrix: Theory and application. CIRPEE, Universite Laval. 2005
9. Pyatt, G. and J. I Round (1979) 'Accounting and Fixed Price Multipliers in a SAM Framework', Economic Journal, 89: 850-873.

10. Construction of Social Accounting Matrixes (SAM) of Azerbaijan, Kazakhstan and Kyrgyzstan and multiplicative models Malik Mehdiyev, Suat Lemi Sisik, ECO2014, 2nd International Conference on Energy, Regional Integration and Socio-Economic Development Baku, Azerbaijan October 1-3, 2014.
11. H.Erten. Türkiye için Sektörel Sosyal Hesaplar Matrisi Üretme Yöntemi ve İstihdam üzerine bir hesaplanabilir Genel Denge Modeli Uygulaması. DPT-Uzmanlık Tezleri, Yıllık programlar ve konjonktür genel müdürlüğü. Ankara 2000.
12. Руководство по составлению таблиц затрат-выпуска и их анализу, ООН, Нью-Йорк, 2000, Серия F, N 74, стр. 204.
13. G.Pyatt and E.Thorbecke. Planning Techniques for a Better Future. ILO, Geneva, 1976
14. Vilayat Valiyev, Malik Mehdiyev, Arzu Suleymanov, Elnur Alakbarov, Rauf Musayev. Principal Features of Building Social Accounts Matrix and Improving Statistical Database for Eco-countries. Chinese Business Review, October 2014, Vol. 13, No. 10, 611-623 s.
15. A.A.Elbushra, I.El-Dukheri, A.A.Salih, R.M.Elzaki. Sam-Based Accounting Modeling and Analysis Sudan 2000. EcoMod 2010, 18 p.
16. R.P. Byron, The Estimation of Large Social Account Matrices.1978. Journal of the Royal Statistical Society, Series A, 141(3), 359-367 p.
17. Steven J.Keuning And Willem A. De Ruijter. Guidelines to the Construction of a Social Accounting Matrix. Institute of Social Studies and TEBODIN Consulting Engineers, The Hague.
18. G. Pyatt 'Some Early Multiplier Models of the Relationship Between Income Distribution and Production Structure', Economic Systems Research, 13(2): 139-164.
19. G.Pyatt and J.I.Round (1977) 'Social Accounting Matrices for Development Planning', Review of Income and Wealth, Series 23, No.4; 339-364.
20. Pyatt, G. and J.I.Round, with J.Denes (1984) 'Improving the Macroeconomic Database: A SAM for Malaysia, 1970', World Bank Staff Working Paper No 646, The World Bank, Washington D. C.
21. Stone, J.R.N. 'The Disaggregation of the Household Sector in the National Accounts', G.Pyatt and J. I. Round (eds), Social Accounting Matrices: A Basis for Planning. The World Bank, Washington D.C.; 145-185, 1985.
22. Telli, Ç., "Sosyal Hesaplar Matrisi Üretme Yöntemi ve Türkiye Uygulaması". Planlama Uzmanlığı Tezi, DPT, Ankara, 2004.

İDXAL VƏ İXRACIN STATİSTİK MODELƏŞDİRİLMƏSİ

Zərifə Nağıyeva

*Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi
Elmi-Tədqiqat və Statistik İnnovasiyalar Mərkəzinin
Elmi araşdırmalar və statistik tədqiqatlar şöbəsinin müdiri
AZ 1136, Bakı şəhəri, İnşaatçılar prospekti, 81
e-poçt: zarifan@azstat.org*

Füzuli Saleh oğlu

*Xüsusi Dövlət Mühafizə Xidmətinin əməkdaşı
e-poçt: f.movlamov@gmail.com*

Açar sözlər: əsas makroiqtisadi göstəricilər, idxal və ixrac, riyazi-statistik təhlil, statistik modelləşdirmə, reqressiya modeli.

Ключевые слова: основные макроэкономические показатели, импорт и экспорт, математическо-статистический анализ, статистическое моделирование, регрессионная модель.

Keywords: main macroeconomic indicators, import and export, mathematical-statistical analysis, statistical modeling, regression model.

Зарифа Нагиева, Физули Салех оглу Статистическое моделирование импорта и экспорта Резюме

В статье рассматривается методология статистического моделирования экспорта и импорта. В соответствии с рекомендациями Международного Валютного Фонда в модели импорта и экспорта были включены ВВП, обменные курсы и индекс потребительских цен, проведен их математико-статистический анализ. Статистический анализ показывает, что существует высокая корреляция между экспортом, ВВП, импортом и обменными курсами. На основе этих показателей были созданы модели экспорта и импорта. Поскольку в модели экспорта между ВВП и импортом существует мультиколлинеарность, индикатор импорта был удален из модели. В модели импорта показатель экспорта был удален из-за мультиколлинеарности между ВВП и экспортом. Обосновано использование разработанных статистических моделей для прогнозов экспорта и импорта.

Ədəbiyyat

1. Bulletin of the International Statistical Institute. Session 51. Tome LVII. Istanbul 1997.
2. Статистическое моделирование и прогнозирование. Учеб. С78 пособие/ Г.М.Гамбаров, Н.М. Журавель, Ю.Г.Королев и др.; Под ред. А.Г.Гранберга.-М.: Финансы и статистика, 1990. стр. 383.
3. Белорусская экономика: анализ, прогноз, регулирование. Экономический бюллетень Научно-исследовательского экономического института Министерства экономики Беларусь. № 1 (79) январь 2004.
4. <https://www.stat.gov.az/source/trade/>
5. https://www.stat.gov.az/source/system_nat_accounts/
6. https://www.azstat.org/Calcul_IQI/
7. В.Н.Сулицкий. Методы статистического анализа в управлении: Учеб. Пособие. М. Дело, 2002. стр. 520.
8. www.spss.org. SPSS for beginners.

PUL VƏ KAPİTAL ANLAYIŞLARINA ALTERNATİV YANAŞMA: PULA POTENSİAL KAPİTAL YANAŞMASI VƏ MALİYYƏ RESURSLARININ ƏDALƏTLİ BÖLGÜSÜ

Samir Ağayev

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti

“Maliyyə və maliyyə institutları” kafedrasının dissertantı

AZ 1001, Bakı şəhəri, İstiqlaliyyət küçəsi 6

e-poçt: samir.agmaev@gmail.com

Açar sözlər: kapital, investisiya, faiz, mənfəət, kəsirli bankçılıq sistemi, pula potensial kapital yanaşması, pula həqiqi kapital yanaşması, pulun zaman dəyəri.

Ключевые слова: капитал, инвестиция, проценты, прибыль, дефицитная банковская система, потенциальный подход к деньгам на капитал, подход к капиталу на реальные деньги, временная стоимость денег.

Keywords: capital, investment, percent, profit, fractional-banking system, potential capital approach to money, real capital approach to money, time value of money.

Самир Агаев

Альтернативный подход к понятию денег и капитала: потенциальный капитальный подход к деньгам и справедливое распределение финансовых ресурсов

Резюме

Цель статьи - продемонстрировать новый подход, четко изложив суть ценности, богатства, денег, прибыли, капитала и инвестиций. В ходе исследования был проведен сравнительный анализ как экономических категорий и теорий, так и текущей ситуации и были использованы новые подходы. Анализ, представленный в статье, может служить базой для новых теоретических подходов путем уточнения функций этих экономических категорий. Для достижения целей, поставленных в статье, были использованы методы сравнения, наблюдения и анализа. Были изучены сущность и причины проблем, упомянутых в статье.

Ədəbiyyat

1. M.X.Meybullayev. İslam iqtisadiyyatı. Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti. Bakı-2001.
2. İktisat. Prof.Dr.Zeynel Dinler. V baskı. Bursa-2012.
3. Para, faiz ve İslam. İslam İlimler Araştırma Vakfı. İstanbul-1992.
4. Qreqori Menkyu. Ekonomiksin əsasları. 2-ci nəşr. Bakı-2009.
5. Z.Məmmədov. Pul, kredit, banklar. Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti. III nəşr, Bakı-2008.
6. Abdullah M.Küçükkalay. İktisadi Düşüncü Tarihi. 2. Baskı. Beta. İstanbul-2010.
7. İslam İktisadına Giriş. Ahmet Tabakoğlu. 2. Baskı. Dergah. İstanbul-2008.
8. M.X.Meybullayev. İqtisadi təlimlər tarixi. Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti. II nəşr, Bakı-2005.
9. Siyasi İqtisad (1-ci hissə), Müəll.kollek. Bakı-1979.
10. N.Gregory Mankiw. Macroeconomics, 2013.
11. “Adil ekonomik düzen” programı. Prof.Necmeddin Erbakan. TBMM kütüphanesi (<https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/2631/199601001.pdf?sequence=1&isAllowed=y>)
12. Abdülaziz Bayındır. Ticaret ve Faiz. Süleymaniye Vakfı. İstanbul-2007.
13. Sami Uslu. İslamda faiz yasağı və çağdaş finans. Zafer yayınları. 2005.
14. Para, faiz ve İslam. İslam İlimler Araştırma Vakfı, İstanbul-1992
15. Yuval Noah Harari. Tərc. Samir Bulut. Bəşəriyyətin qısa tarixi. Bakı-2017.

Dizayner: Xatirə Qasımova

Korrektor: Arzu Salmanova

Çapa imzalanmışdır: 14.11.2018